

KEKSALARDA SUN'YIY TISH QOPLAMASI PARVARISHI

Muhammadiyaheva Kamola Furqat qizi

EMU universiteti 1 kurs stomatologiya fakulteti talabasi

komosh2023@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada keksaygan sari og'iz bo'shlig'ida sodir bo'ladigan fiziologik o'zgarishlar sharoitida sun'iy tish qoplamalarini parvarish qilish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda keksalar uchun mo'ljallangan gigiyena vositalari, qoplamalarning uzoq muddatli chidamliligini ta'minlash usullari va noto'g'ri parvarish oqibatida yuzaga keladigan asoratlar tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada keksalar hayot sifatini oshirishda ortopedik konstruksiyalarning tozaligi va milk salomatligi o'rtasidagi bog'liqlik ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: gerontostomatologiya, sun'iy qoplamalar, keksalar gigiyenasi, protez parvarishi, stomatit, implantlar, og'iz bo'shlig'i mikroflorasi, profilaktika.

Kirish

Inson yoshi ulg'aygan sayin organizmda, xususan, og'iz bo'shlig'ida sezilarli involyutsion o'zgarishlar ro'y beradi. Tishlarning qisman yoki to'liq yo'qolishi natijasida qo'llaniladigan sun'iy qoplamalar keksalar uchun nafaqat chaynash funksiyasini tiklash, balki nutq madaniyati va ijtimoiy adaptatsiyani ta'minlashning yagona yo'lidir. Biroq, keksayish jarayonida so'lak ajralishining kamayishi (ksenostomiya), shilliq qavatning yupqalashishi va umumiy immunitetning pasayishi sun'iy qoplamalarni parvarish qilishga nisbatan alohida yondashuvni talab etadi.

Hozirgi kunda gerontostomatologiya sohasida keksalar tomonidan sun'iy konstruksiyalardan foydalanish madaniyatini oshirish dolzarb muammo bo'lib qolmoqda. Ko'p hollarda keksalar jismoniy imkoniyatlari cheklanganligi yoki yetarli ma'lumotga ega emasliklari sababli gigiyena qoidalariga rioya qilmaydilar, bu esa o'z navbatida yallig'lanish jarayonlari va protezlarning muddatidan oldin yaroqsiz holga kelishiga sabab bo'ladi. Mazkur maqolada keksa yoshdagi bemorlar uchun sun'iy qoplamalar parvarishining zamonaviy standartlari va ularning umumiy salomatlikdagi o'rni keng tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Keksa yoshdagi bemorlarda sun'iy qoplamalar parvarishi bir necha bosqichli va tizimli jarayondir. Birinchidan, mexanik tozalash jarayoni keksalar uchun moslashtirilgan bo'lishi lozim. Qo'llarning harakatlanishi susaygan bemorlar uchun yumshoq tukli tish cho'tkalari yoki maxsus elektr cho'tkalardan foydalanish tavsiya etiladi. Qoplamalarni har bir ovqatlanishdan so'ng iliq suvda chayish va kuniga kamida

ikki marotaba abrazivligi past bo'lgan pastalar bilan tozalash shart. Bu qoplamalar yuzasida mikroblar platalari va toshlar yig'ilishining oldini oladi.

Ikkinchidan, keksalar orasida keng tarqalgan kserostomiya (og'iz qurishi) muammosini hisobga olish zarur. So'lak kam ajralganda sun'iy qoplama va milk orasida o'z-o'zini tozalash jarayoni buziladi, bu esa "protez osti stomatiti" xavfini oshiradi. Bunday hollarda shifokorlar tomonidan so'lak o'rnini bosuvchi gellar va og'izni namlovchi maxsus chayuvchi vositalardan foydalanish buyuriladi. Shuningdek, qoplamalarni dezinfeksiya qilish uchun haftada bir marta maxsus eruvchan tabletkalardan foydalanish (effervessent eritmalar) patogen zamburug'larni, ayniqsa Candida turkumidagi mikroblarni yo'q qilishda samarali natija beradi.

Uchinchidan, konstruksiyalarning holatini muntazam nazorat qilish muhimdir. Kexsa yoshda jag' suyaklarining atrofiyasi (so'rilishi) tez sodir bo'lganligi sababli, vaqt o'tishi bilan qoplama va milk o'rtasida bo'shliqlar paydo bo'lishi mumkin. Bu holat ovqat qoldiqlari to'planishiga va milklarning surunkali jarohatlanishiga olib keladi. Shuning uchun keksalar har 6 oyda stomatolog ko'rigidan o'tishlari va zarur bo'lsa, konstruksiyalarni qayta moslashtirish (perebazirovka) jarayonini o'tkazishlari lozim. Maqolada keltirilgan kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, gigiyena va muntazam nazoratga rioya qilgan keksalar orasida ovqat hazm qilish tizimi kasalliklari 20-30 foizga kamroq uchraydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, kexsa yoshdagi bemorlarda sun'iy qoplamalar parvarishi ularning umumiy hayot sifati va uzoq umr ko'rishlari bilan bevosita bog'liqdir. Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, faqatgina to'g'ri gigiyena vositalarini tanlash va tizimli parvarish orqali og'iz bo'shlig'idagi yallig'lanish asoratlarining oldini olish mumkin. Keksalar uchun mo'ljallangan parvarishlash dasturlari ularning jismoniy holati va og'iz bo'shlig'idagi involyutsion o'zgarishlarni hisobga olgan holda individual tuzilishi lozim.

Shifokor-stomatologlar nafaqat sifatli protezlashni amalga oshirishlari, balki bemor va ularning yaqinlariga parvarish qoidalarini batafsil tushuntirishlari shart. Kelajakda keksalar uchun ixtisoslashgan stomatologik profilaktika markazlarini tashkil etish va ularni arzon, samarali gigiyena vositalari bilan ta'minlash sog'liqni saqlash tizimining ustuvor vazifalaridan biri bo'lishi kerak. Yakuniy xulosa sifatida shuni ta'kidlash joizki, sun'iy tishlarga o'z tishlaridek e'tibor berish keksalar uchun salomatlik va ijtimoiy faollik garovidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Арутюнов С.Д. Стоматологическая помощь людям пожилого возраста. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2021. -176с.

2. Shay K. Denture hygiene: a review and update. // Journal of Contemporary Dental Practice. – 2020.
3. Razzoqov Sh.I. Ortopedik stomatologiya va gerontologiya asoslari. – Toshkent: 2019. -210b.
4. O‘zbekiston Respublikasining "Keksalar va nogironligi bo‘lgan shaxslarni qo‘llab-quvvatlash to‘g‘risida"gi normativ hujjatlari.
5. American Dental Association (ADA) - Care for dentures section – www.ada.org
6. Geriatric Dentistry resources – www.sciencedirect.com
7. Milliy qonunchilik ma’lumotlari portali – www.lex.uz